

Cosinzeana

11. JAN 1928

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
CLUI, PIATA CUZA VODĂ 16
TELEFON 12 45

DIRECTOR:
SEBASTIAN BORNEMISA
REDACTOR: D. I. CUCU

ABONAMENTUL:
PE UN AN 200 — LEL; PE O JUMĂTATE
100 — LEL. IN STREINĂȚATE DUBLU

PRIMENIRE...

În pragul celui de-al doisprezecelea an de apariție, revista „Cosinzeana” se primenise. Și fiind seamă de vreme, care nu trece niciodată fără să lase urme, ea nu și schimbă numai fizionomia eierna, ci și structura interioară. În locul revistei distractive, de pe vremuri, viem să devenim acum o publicație de orientare și de îndrumare culturală cu roșturi bine precizate și mai ales, cu o misiune nouă, pe care n-o impun într-o măsură din ce în ce tot mai mare neunile condiții culturale de pe aceste meleaguri...

Sunt aproape zece ani, de când cărturarii români ai Ardealului și Banatului trăseseră înfrunz mediu cultural tot mai mult românesc și cu înțaișiri tot mai deosebite de cele, pe care le cunoșteam odinioară. Astăzi nu ne mai interesează, am putea-o spune, de loc, — pe nici unii dintre noi nici ce premiere se joacă la Budapesta, nici ce curente noi literare se zbat pe malul Dunării și nici ce vernisaje de pictură sau sculptură au loc în „orașul negrii de fumuri”. Pretențiunile noastre s'au schimbat. În zece ani dela unire, în vâltoaia unașă, care n-ese scormonii săfetele, au ars și cele din urmă reziduuri ale unei culturii ruptă dintr-un mediu împreună și astăzi simțim cu toții, că necesitățile noastre de cultură și literatură în al mediu trebuie să-și caute resursele de multumire, decât în cel exploatat până acum.

Revista „Cosinzeana” mai mult, de cât oricând, e cea dintră datează, să intereseze această schimbare și să se ocupe de cultura și de literatura noastră. Pentru aceea de a procura celorlor săi câteva clipe de ușoară distracție. Trebuie să ne indentificăm cu desăvârșire cu cerința vremilor de astăzi și să devenim pentru cărturarii Ardealului și Banatului puncta, pe care ei să poată frec în mediul cultural și literar al neamului nostru propriu.

De aceea, în pragul celui de-al doisprezecelea an de apariție, „Cosinzeana” își revizuieste programul și își schimbă nu numai haina, ci și menrea. În colobanele noastre vor avea astfel pe viitor răsunit larg în primul rând problemele culturii și literaturii naționale și finta principala pe viitor ne va fi să orientăm publicul românesc al acestor meleaguri cu toată intensitatea sa spre a lor.

Cu aceste deslușiri, pe care le credem necesare de dat, mai ales pentru ce e urmăresc scrisul nostru de ani de zile, înfrând în al XIII-lea de ani de apariție, rugăm pe ceilalți noștri să stea și pe mai departe alături de noi, pentru căzuia de ei să putem întemeia „Cosinzeana” cea nouă, cerută de vremenile, pe care le trăim.

SEBASTIAN BORNEMISA

Grădina lui Teceri

DRIADĂ

O bală grea de nufăr albi, galbeni și albaștri și lucul fiercării fetei de firul lung, ce rade-n cer când — dăre de păsă — trec lăstunii și iar își leagă plasa de chiparșoi-pilaștri.

Din iazul plusea bustui prin aburi verzi de aștri se'nalță ca făcia sub aripa furtunii; iar ochii ei de tângă și își scapără răsuciri vâslind cu gestul dornic spre nufărul sibăști.

Și-acum, când mâini de frunze străpung oglinda lină, când părul ei prin alege a prins să se scufunde ca lajezii săi smulgă întreg din rădăcina, —

Intr-un hâis scântie o frunte necăscată, doi bulgări de țărăni stobălaie prin unde și'n noapte bate nimic copila despicată.

MARCEL ROMANESCU

Anchetele noastre literare

Cari sîni preferințe literare ale generației noui?

Secund că deții și elevelor cencilor secundare alocatele o permanentă rezerva de iubitori de literatură, ne adresăm în această anchetă profesorilor de limba și literatură română, ca și profesorilor de limba și literatură franceză, germană, engleză, italiană, rugându-i ca-dia observările lor asupra preferințelor elevilor să lamuz-răscă următoarele chestiuni:

1. Căi interes arătați de astăzi literaturile, în raport cu îndreptările în același sens a generalilor de elevi dinainte de război.

2. Lanșon sunt în preferințele cunoscuți sale „istorii a literaturii franceze”, că literatură nu se învata pe dinafară, ca trebuie proficată. Intrăuți elevii de astăzi așezându-le cursurile de-a acestui profund adevăr?

3. Ce preferințe manifestați elevii, în lecturi extra-scolare, față de literatură română clasă și contemporană și în ce măsură se însușesc curentii și școlile literare, și în măsura individualităților? Se înalțeze, elevii în discuții literare, pătrunzând în amnele curenti sau autor cunoscut și într-o căi izbăvite să-și susțină preferințele?

4. Căi este de dezvoltată digestia de carte și în ce măsură arată elevii strămuța de ași alege o bibliotecă proprie?

5. Că se sprijin învata elevii limbile străine? Pentru utilizarea practică a acestor cunoștințe, sau pentru a pătrunde direct în istoria literaturii mondiale?

6. Căi se cîștie din literatură limbile studiate și ce anume? Căi se cîștie în originalitate și ce din traducere?

Chestionarii noștri nu eșă de-așel școlenii unei discuțiuni, pe care am dorim că mai amănunțit desăreze avem convingerea că o căi mai largă lumirare, în acest scop e ca un deretac într-o casă gospodărească purifică și rezente. Răspunsurile se vor publica în măsura în care ne vor sosi, și am dori să începem chiar din număr viitor. Nu ne îndăm ca profesorii cărora ne adresăm vor sacrifica lucrurile căruia de dinaintea lui, căsăgat al sărbătorilor celebrând la o întârziată, căsăgat alta.

Bin înțeles, cu apelul nostru se adresează în egală măsură profesorilor.

Într-o căi, Crețuțu ca nu e reviste să insistăm asupra faptului că, pe cât e posibil, răspunsurile nu se trage lung — maxim două săptămâni — și să se adreseze în mod direct la redacție, opinii literare personale ale profesorilor și materiale de observare, pe care li cerem. Cine fîc scris exprime patricele sale e liber să o facă, cu această distincție, fapt cănd se va produce, va amplifica intenția noastră și deci în putem fi decât bucurare de aceea.

Revoltă

Săracul a privit la cel bogat
Cum se răsfaia în cemerii auritoare,
În pompă, în marire, în splendoare,
Și revoltat,
Cu pumnii strâșiși, murdar, infometat,
În ura lui, spre ceruri a lipzit:

— Tu, Deamne, nu mizaî dai nimic,
Nici ar, nici nădeji, nici grău, nici soare,
Nici zi de sfântă sărbătoare —
Călic năcut, și voi muri călic!
Te laudă prefeții mincinoși în cer,
Că tu ești adevărul și lumina,
Nu ești decât un trisf încelător!
La ce e viața bună,
Când sărăcia frunta mi-o necumună?

Că n'îm un magnific vis
O clipă cerul s'a deschis
Și Dumnezeu a zis:
— Viațașă ar prebuție!
Țiam dăruî cu amelușugare sărăcia,
Și care bogăție o mai vrei?

IUSTIN ILESIU

VOBISCUM

În cercul lumii, comun și avar
Mă scudeie, de mult, un plăm intern,
Să-acest tel de-a fi, va fi pierm —
Și de nimie, pe lume, nu înresar.

Dar, vîn de-așel învins, pe viciul pierduti,
Or, în vremenile noastre, căsăgat
Și-acet nebuni rătăcitori, tăcâți,
Crestelind pe bulăverde...

G. BACOVIA

IN PRAGUL PUTERII

de I. ĂGĂRBICEANU

Îl aștepta ca pe jărite, în toată clipa se aplica adânc pe fereastra deschisă, îngreioz și slujnic, pe Anija, care deschidea din când în când și-a și o întrebă:

— Să aduc supă doamnă?

— Altedăi, când dumnealui întârziă prea mult, prânza singură. Se întâmplă uneori doamna Leontina să trimită slujnică la o berărie unde și-a că are advocatul obicei să se oprească. Dar acum Anija își răcea gura înăzăr: nici supă nu trebuia aducă, nici la berărie nu avea ce căuta.

— Așteaptă! Nu mai poți aștepta? Ce? Vin fătari?

Țătari nu veniau, dar tu Duminecă și slujnică voia să isprăvă-ă mai de vreme cu săplăutul vaselor, să plece la plimbare.

Când Anija se arătă din nou în prag, doamna Leontina, se mânie, o privi ai dispreț, și zise:

— Să nu te mai văd până va vine domnul. Nu ți-am spus? N'ai nici afaa consideratie?

Slujnică nu și-a ce însemnău vorba asta din urmă, dar din neînștie săpănu, de și și-a cu care era imbrăcată, din în fațful că o surprins de căteva ori în fata oglinzii, netezindu-și părul blond, își închipui că domnul vine cu cineva străin la masă. Își aluse însă repede aminte că masa e asternută numai pentru doi, și că săpănu nu i-a poruncit să mai adauge un fătam.

Doamna Leontina nu era numai nerăbdătoare ci și neliniștită. Culoarea feței i s' schimbă meru. Când se ațevă palidă de ceară, dând se înflăcăra ca bujorul. Adecădră e că și avea o pețică fină care arăta cu precizie și umbra sințirii lăunțice.

Privi ceteu. Trecură tot!

Și dumnezăul dela unsprezece era dus!

Erau în praejina unui eveniment pe care-l așteptau de mult, pe care-l așteptau în permanență. Dar azi, peși zece, gazea locală, săpămănală, deși apăruse ascăr, eși în ediție specială vedind căteva guvernului.

Abeași sorbită cafeaua de dimineață când un prieten politic din localitate năvăli în căsă fluturând gazeta ca pe un șindard.

— Să ne trășii, domule prefeț! ură el vesel,

venind cu mâna întinsă spre advocatul Crețu.

— Să ne trășie doamna prefeț! adăuse el zimbînd, și plecănduse sărătu cu poliță îngrăiță mână doamnei Leontina.

Apoi bătu cu palma ediția specială a gazetei, lipărit și literă mari, pe întreaga pagină.

— „In sfârșit”, oftă el, și ostentiv de-rătăie înșulețe fire, se lăsa pe-un scaun.

— A demisionat? întrebă de-o dată cei doi creți, fiindă impună zărlul, și făcând că nu vrea să-și cedească ochilor cari alergau lacomi pe literele mari.

— Văcinea lui pomieric!

— Bine că dai Dumnezău! oftă advocatul Crețu.

Nă dai Dumnezău, jubile! Ai noștri i-au sliti.

Crezi că bandii ar fi demisionat de bună voze?

Doamna Leontina era deoș paliditate! Cîșite de trei ori răndurile lungi, căutând parcă să nu se ascundă ceva priinte de.

— Veste e sigură, domnule Trandafir? întrebă ea lăsând gazeta în mâna sotului.

— Cum mă vedeti și vă văd.

— Dar gazeta asta, știți dumnezău, nu inspiră mare încredere”, adăuse ea. „Să nu fie o...”

Domnul Trandafir, preț de plăși, îi fae vorba:

— Nu-i mincina. M'am informat telefonic la prefețu. Unăși prefețu m'ia confirmat-o. E gata! S'a isprăvit! Umăra câteva clipe de linște, și cari cei trei părău că amțresc fiecare câte-o vizuine.

— Și, e sigur că venim noi? întrebă doamna Leontina.

— Mai poate fi indioala? răspunsese-ă într-un glas cei doi bărbați.

— „Cine poate lua răspunderea, în împrejurările date”, confirmă domnul Crețu, dacă nu parulul noi? După cine s'îngăză țara de ani de zile? Pe cine așteptă Națunea?

Vorbind, el se'nflăcări, și o reșeață subită i se urcă în umeri obrazilor.

— Nici în glumă nu se poate vorbi, doamnă, să vină alii partii, zise Trandafir. „Ce crezi dumnezău? Eu

Biblioteca *
Cupola Ferdinand I.
1193. 10. 28

hotărârea că nu primesc prefectura, că avem alt candidat pentru prefectură, că cu voi în fața de listă la Cameră. Întindări voi să protestez, să-mi spună că prefect ca mine nu va putea avea județul. „Domnule secretar, în am, dumneata, persoana oficială, deși clandestin însă acum, - însuși ai spus-o, - vei fi al doilea pe listă. Loc sigur, de-alfel toate lucrurile sunt sigure, și la Cameră și la Senat scotem lista completă! Dar, să-mi dai vocea dumnească să cunosc eu mai bine interesele partidului. Dacă nuș eu în fruntea listei, înțelegem-mi, poate să pierdem un loc ori două. Și nu mi permit să pierdem nici unul, dacă suntem la putere. Eu sunt cunoscut în tot județul, imi am legăturile mele.” Și așa am început să scot măta din sac, tot câte puțin.

„Pe Ionuță, pe Barbu și pe doctorul Pleșa nu i-au voit în frontul capului, mi s-a dat Cameră și la Senat. Drept să-mi spun, imi pare că au dreptate. Ți-am amintit și înainte de azi?”

„Doamna Leonina se opri din mestecatul prăjiturilor, îi privi frige, apoi, după ce înghiți, zise: „Dă-mi stăruie deci! Mă vei dea de la doilea. Altfel e vântul făt de-a treia. Trebuie să rămân pe listă.”

Sunt încă înerci, mai au vreme!

Doamna se mânie deodată.

— Vreme? Să le-apuce numai odată alții pe din neamte! Să fie cu stea în frunte, mine nu mi mai ia în seamă. Ascultă-mă pe mine; dragă, trebuie să ne folosim de prilej, să-nălțăm în sen. Tu știi câte nădejdi n'au pus în noi, și nu putem, mai ales acum, rudenie. Dumnezeu nu ne-a dat copii, ce ne trebuie avem, dar nu că să putem da și altora. Dă-mi din ce ni se dă. Avem puterea, am și nebuni să nu ne folosim de ea. De-alfel e cu dreptate. Oh cine s'ar alege în județ, închi și vata. Nu cum să fac bun, popularității tale. Și cred că oricum, trebuie să-mi fie mai aproape cămasă!

Da, ai dreptate răspunde doctorul măgăliu. Toți știu ei ar mai putea aștepta. Mă tem că nu mi facă dificultăți și seful.

— Să încerce! Dar că nu tu ai scos partidul în alegeri și până acum?

— Hm! am dat să înțeleagă cătorva că ar putea spera” zise incurcat prezidentul organizării.

Doamna Leonina se scula de la masă. I veni deodată rău.

— Știți cum că te îndupleci leșei! zise ea și din nimica toată începu să plângă. Plângând își aduse aminte de toată viața, de toate greșelile din trecut ale bărbotului, o litare înțără.

Omul cerea s'o imbune.

— Ei, lăsa știu, nu mai fi așa! O să fi lista înțără cum am stabilit-o. O să-mi conving și pe seful. Toți se hotărăsese în capitală, la comitetul central. Pe dină bine așa, nu-mi neam întreg odăul aşur mea.

Tine însă nimic, zise Leonina stăruindu-i sechile.

— Cei doi s'au vorbărit încă multă vreme, cu fructele pe masă. Stăruia nu mai era supărată. Se învoia. Pierduse după amiază. Apoi trebuia să ducă cutăfura domnului până la o trasură. Și știa că de către îl ducea pentru o călătorie în capitală, avocatul îi dădea un pol. Era un obicei rămas încă de pe vremea când era student, când îi serveau slugă străine.

— Și ce a căutat azi dimineață doctorul la noi? Să-și arate telegrama?

— Să te invite la partidul lor și să-și propună locul al doilea pe listă.

— Ei cemedie! Nu-i om rău! De asfă dată însă n'are ce oferi!

Cei doi s'au vorbărit încă multă vreme, cu fructele pe masă. Stăruia nu mai era supărată. Se învoia. Pierduse după amiază. Apoi trebuia să ducă cutăfura domnului până la o trasură. Și știa că de către îl ducea pentru o călătorie în capitală, avocatul îi dădea un pol. Era un obicei rămas încă de pe vremea când era student, când îi serveau slugă străine.

Criza nu fu deslegată nici a doua zi. Avocatul plecă seară. Și pe la zece noaptea în eraș apără o neață edific specială a gazetei locale. Verbea de siguranța venirii la putere a partidului lui Crețu. Gazeta se trecu ca pâinea caldă. Dimineața următoare alta edific specială: sanselle erau împătite între cele două partide de opoziție. Lumea era infierată, zăpăcită. În amândouă taberele politice ale opoziției se presedura nemulțumiri profunde. Invidiile începură, și certele.

De când se însera reapără deodată foaia partidului doctorului Muntean, moartă de cinci ani. Ea aducea lista noului guvern și știrca că după marea și șapte noui ministri depuse jurământ.

Doamna Leonina alergă la doctorul. Lume peste lume era aici. Abia puțin pătrunde.

Doctore, te rog să nu glumești cu mine. E adevărat?

— Cum mă vezi, doamnă. Nu m'ai crezut, imi pare rău.

Nu e vorba de păterea de rău, doctore nu-ți crez nimic. Nu am venit pentru ce crezi dumneata. Am venit numai pentru a fi sigură.

E lucrul sfârșit, doamnă. Guvernul nostru a despus jurământul.

Leonina își palidă printre mulțimea din coridor. Ea se duse acasă și scrisese șase telegrame cu același conținut: „Faliment total! Aranjamente mai bine!”

Și ea ar dăru să se trimise cu stăpînica la poștă, se lăsa înfrunză folețului, și de pe buzele ei frăge, delicate, scăpă fraza asta urâtă: „Ce porcărie!”

Zina urmăreare sosi avocatul. Era rupt de drum și de eveniment. După ceși poveștile peripelele venirii la putere a partidului advers, ofi și zise:

— Pe onoarea mea, nu-mi pare rău!

— Ei, îi înfrăși și tu nimă! răspunde femcea.

— Da de loc! Dar sunt înțăruiat, desamăgii. Inchi-puși că până-am ajuns cu în Capitală, lista pe județul nostru era făcută. Ce listă? Listele! Deau erau completate când am mers cu tu urecea.

Leontina deveni deodată foarte interesată.

— Cum, alte două, fără consultarea?

— Fără! Ascultă și judecă! În fruntea uneia era Ion Sărbu.

— Ion Sărbu? Cine e-ăsta? Nu i-am auzi de nume.

— De unde să auzi! Siva văzui până-acum limitat de economie. I-au mai rămas trei sute de iugăre dela reformă. Dar e neam depărape cu unul dintre vicepreședintii partidului. Pe lista asta eu aveam locul al treilea, ceilalți trei îndbedni deza lui Sărbu, oameni îndfensivi și necesmuși.

— Nu mai spune! zise Leonina îngălbenită.

— Pe onoarea mea! Cădăla-avea în cappe Ghedean.

— Pe suflet subpreț!

— Da. Aici aveam locul al doilea. Incolo nici unul dintre cei de pe lista noastră. A trebuit să duc în comitet central o lupă turbată, înțelegu-m'ai! Înă nu erau temeri de faliment. Și abia am salvat trei de pe lista noastră.

— Cum? Te-ai dat bătut?

— Ce era să fac? N'ai idee ce stăruinte! și din partea cui! Mice lehamite! Ce să-i mai spun!

Era și acolo o nebunie, se bătea pentru locuri, când

MOARTEA LUI IROD

— FRAGMENT —

de: SABIN G. TRUȚIA

— Ah, cum mi ai arde!... Vino Sălstu și dă-mi nu picur de apă să-mi stămpăr văpaia!...

— Îți auzi Antonius?... Aș mă sămăz n'eu nemii de tre zile și de tot atâta nopți! De-ătunci cu n'am putut să-ncid ochii... Și lucru ne-înțeles, nu suferu pe nimeni aproape, decât pe mine. De Antipas, Filip și Arhelau,

— copii lui legitimi - se teme să nu-l uide, pentru ar-lua domnia. De cătrei n'au vrut să-știe testamentul?... dar nu era în stare să scrie măcar un singur cuvânt.

Despre ofiteri crede, că toți îi sunt dușmani și conștia împotriva lui. Nu vrea să se încreadă în nimeni decât în mine, crescut lângă el din frăgedă pruncie. Dar ce pot eu să-i fac?... Vraclii cei mă înșăsiți și nu pot să-știe nimic iar în zău crede... Lăși, trei zile și nepoi împline-ște, de-sănd veșnice necomștia. Ocălu-mi ard, ca unii osăndii. Sunt sfârșit de necomștia și nu știu, dacă veș adevă putere să mă rezist o noapțe. Dar auzi? lărași mă stringă.

— De ce nu vîi...? Mai părăși și tu?... Ah, de-ai ști cum mă arde văpaia!... Vino Sălstu, dă-mi apă, te rog!

— Auzi! O, e grezav să petreci aproape de ell... Dar trebuie să merg. Dacă vrei să-și vezi, vine și pe tu mine. Să ai înțelegere de inimic, el nu poate să-și facă nicium rău... Iro... o blând acum și nequines!...

Sălstu dăde de-o parte coverul persian și înfră unghi de Anterou. În încolțare largă, mobilată cu linie oriental, pe un pat de fides erau cu nestemate, zăcea întins pe perne fetele cu fir, regele Irod. De-avșura patului lumina o candelă de aur, reflectându-și în tremur lăcrăz galbue pe obraji palii și supși de suferințe.

În momentul când ofiterii intrară, Irod avu o tresărire nervoasă. Își ridică capul incert și fixându-și cu privirea plină de spaimă, îi îndreptă degetul arătător spre Sălstu întrebând:

— Tu cine ești?...

— Nu mă cunoști?... O, bunule rege! Sunt Sălstu, ofiterul tău favorit!

— Da, dar te așteți, te cunesc după înclănare... dar ce-lăști cine ești? Ori nu cumva și tu Sălstu?...

— O, nu... De ce lăși să înțelegă în inima ta astfel de gânduri?... Ți-am dovedit îndeajuns iubirea mea și neîncrederea ta mă doare!...

— Știu, știu, dar vezi... nu ești singur și cu mă tem Sălstu!...

— Te temi?... și printruce?... Ofiterii țoii și sunt devotați. Jertelice ad necomștia pe atare și ei se roagă pentru sănătate ta! Revină-și în fire, o, bunule rege!

Iată aici prietenul meu Antoniu, înăfrui patriician, care a soșit azi dela Roma, înmies de Caesar, un scrisori pentru tine!...

— Pentru mine scrisori dela Caesar?... Unde sunt Sălstu?... Dar, lasă-te!... Nu sunt în stare să le citesc... În sufletul meu o mie de demoni se lupă cumpliti!... Nu, acum nu pot; măne da poate... Dar vai!... în jurul meu fecul se înfunde mercur... văpaia mă frige cumplii și gura mive arsă de sete!... Sălstu, dă-mi apă te rog!

— Apă? O rege! ai din belșug! De ce te lăși răpă de vedenea?... Alunga dela tine gândurile rele și liniștește buțule rege!

Sălstu îi duse la grige cupa de aur. Irod bătă cu sete. Se lăși apoi pe perne trufii și șopti încet: „Îți mulțumesc Sălstu, tu, cel mai devotați între țoii!”

În fulger își uideva aproape, luminând ferice în întunerecul beșnă. Urmă un tunet lung, șugduitor.

Urmările unei idei

Irod tresări. Iși purți în privirea ochilor tulburii și începu să vorbească agitat:

Făcile se aprind meru și luminează la căpătâniul cepilor uciași. Sunt tot mai multe... și flăcăile lor se întind puțin. Vin ca uraganul, valuri uriași!... Vin, vin!... Sunt lângă mine — acum... și limbile de flăcări mă frig cumplit!... Ah e grozav!... Tu nu le vezi Salustiu?... Tu nu auzi cum carnea mă pocnește mistuială de flăcări...!

— Nu sunt făcile, o regel!... Fulgerule despica meru nopții, ele luminează feric în întunecarea adanc al ozonului și cuprinsul țarber în dlocot de tunet. Linistete-bunule rege, și s'a nărut numai, căci nu e nimic!

— Ha!.. Nu e nimic Salustiu?... Dar acestea ce sunt?... Ah, vino aproape, mâinile-mi le cine și răspunde tu afior mare, în spr vine cum cu pumnii înclatați și înfând în brate cepișii uciași!... Tu n'auzi Salustiu cum strigă?...!

— Ti s'a părut, o rege! Eu n'aud nimic, doar vântul ce geme afară în noaptea furtunoasă și sgometul navalnic al picurilor ce cad în piscide.

— O tu!... Nu e furtună!... E glasul lor frenetic!... și ele vin spre mine cu părul despletit!... Vin tot mai aproape... In tu nu le vezi Salustiu?... Si nu auzi ce strigă femeia ceși infunde spre mine copilaș sfâcși?... Ascultă, o, ascultă, bunule Salustiu!... Și înclădușii degetele în pernele moi, Irod începu să îngâne grăbi:

— „Un singur copil avuț-am o rege! dar tu în pot-ți nebuna mi leai răpi! De-acum cu n'am odihni nici zua, nici noaptea, și viata imi pare un pustiu ne-sfârși!... Auzi, auzi, Salustiu!... Dar iată vine alta... și glosita sporește, sporește meru!... Cepii cu cranii sfârmate alcargă năprasnic, din pieptul lor — fraged sângere surplumând!... Si sunt multii Salustiu!... O mie, două... O, zeii! sunt patusprezece mi!... Mamele blastemă, ei cer răsunar!... și în jurul meu focal se'ntinde cumplit!... Văpăia mă arde! Ah! ce dureri grozave! Dă-mi apă Salustiu, apă te rog!

Oțierii îl priveau înmărmuriți. Salustiu aproape în-consistent, îi înlesnețea cuza de aur. Irod privea acum în gol, cu ochii tulburii de groază și dinții îi clăntăneau. Într'un țărțu și înlesnețea mâinile înainte, vrând parcă să se apare de gura înțecat, aproape isfovir:

— Lăsați-mi!... Eu n'am vrut atâtea jertfe, ci pe unul singur!...

Cu ultima sfârțare Irod cuprinsese covorul persian și acoperindu-și fata începu să gemă cumplit. Oțierii se apropiară de pat.

— Linistete rege!... Nu e nimeni aici lângă tine, decât noi, oțierii tăi devotați.

Irod începu să se sbașă. Scose din piept un horecăt dureros, apoi se liniști.

Salustiu frase covorul deoparte și plecându-se deasupra patului făcuse o urme ascensională cu respirația aprină.

Pe fruntea înclădușă a regelui se văzir stropi mari de sudoare. Ochi îi priveau sticleși, îngroziți și faza slăbită de obnervi e era contractată într'un răsait scabos.

Oțierii se privira buimăcați. Salustiu cuprinsese mâinile regelui și începu să-l singe înțec. Se întoarce apoi spre Antoniu și zise cucerimurându-se:

— Un fulger despoti s'ntinde luminând în întunecatul mehorat al nopții. Vântul vălăria meru, înșinduse de ză și printr'e nori care se alungau pe belă necontenit se ivi o clipă luna, privind peste lume mirată, cu ochiul ei de ghiță înmărmuri.

Flecler de pe Câmpie

O variantă a Miorjiei

Peun picior de munte verde,
Ce turmă de oi se vede?
Dar la turmă cine umbli?
Umbli trei picărețe.
Da' zău doi și frățiori,
Și unui măi străin!
Pe cel străin l-au mânăț
Să bată oile'n jos.
Pân'oile le-a bătut,
Lui grea lege i-au făcut:
Să mi-l bată, să-l omoare.
Da' zău din grău grață,
De min de mi-și omori.
Da' pe mine mă'ngropi
În stațul oșilor.
În scufeliu mizer.
Pe min nu puneți pământ,
Făr' dragă gluglia mea.
Puneți flueru la cap.
Și triscuța la picăre;e,
Da' vântul când a sufla,
Flueru mia flueru.
Triscuța mia n'cepe-a zice,
Oile-or prindea plänge.
Că oile și măi corolite.
Toate oile plänge pe munte,
Câte oi is mai bătli.
Toate m'or plänge pe văi,
Câte oi is ocheșele.
Toate m'or plänge cu jale,
Câte oi is mai saine.
Toate m'or plänge pe mine.

Să vedeți!
Nu aveam, pe vremea aceea, nicio meserie. De-altmăcar, eu niciodată nu am avut o meserie. Și nici măcar o ocupație serioasă. Prin urmare, eram liber ca pasărele cerului. Și tot ceea ce trăiam! Nu vă puteți închipui cât e de frumos, să nu fiți nici stăpân, nici slugă. E drept că uneorii nevoile mă înghesuiau. Dar ce-are afaceri?! Na spus care Plutar (la drept vorbind, nu știu dacă a spus el sau altul, dar rumele lui îmi vene în minte!) e bine să deprizi stomacul cu foame și sufletul cu durerea?... Cum spun, eram liber. De dimineață mă treziseam cu o idee, cu o idee genială, vă rog să mă credeți. Și către amiaza... știți! când primesc "autoritățile" în audiență... mă înființai, cu ideea mea, în anticamera primarului. Ușierul mă întreabă politicos: — Domnu? — Vreau să vorbesc cu dl primar! — îi răspund. — Numele dl? — Sunt numele. — Ocupația? — Hm! dă știți că ești curios? Ce-ți pasă ditale de ocupația mea? Și pentrucă adică trebuie numai decât să sibă cineva o ocupație?! — Mă ierțăți, dar așa e obiceiul. Dl primar... — Ei bine, spune atunci dl primar, că sunt de ocupație... da! că sunt de ocupație... vagabond? Mă înțerți? Va-agabond. Ușierul nu mă crezui! După zămbetul lui, bag de seamă că nu mă crede. El credea mai degrabă că glumesc. Dobitocul!
Însfârși, dl primar mă "primește", — dupăce, bine-nțeles, mă făcu să aștept câteva minute. Așa e obiceiul: dl primar trebuie să fie "ocupat!"
Îi găsi plimbându-se prin cabinetul dumințale, fluerând! În definitiv — gândi — omul în casa lui, liber e și lăcă ce poteste! Și dl primar, era la el acasă. Dragut cabinet! Lucruri alese, covoare scumpe, (era și tabloul dl primar! — un birou stil Ludovic al năstăcutorezcozel.)
— E bine să fii primar, huh? — îl întreb.
Părintele orașului, se revoltă! Așa sunt o seamă de oameni: nervoși! Le sare țandara din te miri ce. — Domnule! — strigă el — înainte de a ști cu cine am onoare, te potesc să nu fii obraznic!
Închipuiți-vă!
Dar eu nu mă simții înțit. Pentrucă, adică?! Mă rog, asta era părerea lui, că sunt obraznic! Foarte bine! Eu respect părințele oșierilor.
— Mai înțec, domnule primar — îi spun — nu te repesi ce un căine la local de papicel! Avem de discutat înțerai grave...
Și mă însăi comu, în brațele unui fofolii de piele. — Ah! ce picuș e la țară! — mai educe și aprind o țigare, o țigare mie, parfumată, dintr'o cutie pe care dl primar o avea pe masă.
— Domnule! — iubeni părințele comunei — spune repede ce ai de spus, și te potesc încodată să îți cuviniști și să nu uitii unde te așii!
Eu țacui. Așa se obișnueste: când ei de spus lucruri însemnate, trebu să te gândesti mult și cu socotela! E drept că dl primar nu mă flueru acum, iar culouarea țării dumințale, înțeca dela o nuanță la alta, avea privirea cruntă și pumnii înclatați.
— Am venit cu gânduri pașnice, de primar, fii linișțit!
— Ce potesti, domnule, spune ce potesti?!
— Eu nu am nicio ocupație, nicio meserie...
— N'am posturi vacante! — se grăbi să mă'n-țrerupă dl primar.
— Treaba dumințale! Ce-mi pasă mie dacă ai sau nu posturi vacante?! Eu v'am venit după slăbuță.
— Domnule!
— Vez'i? Dece nu ești linișțit?!
— Dar spune odată, domnule, ce ai de spus!
— Domnule primar, eu sunt vagabond, cum s'ar zice. Nu am pe nimeni și nimic: nici părinți, nici frați, nici nevastă, nici casă... într'un cuvânt: sunt singur și sunt picitșit. Și pe deasupra, sunt s'arac lipit și gol pușcă. Și m'am gândit că — în definitiv — pentrucă n'ăș trāi și eu în belșug barem o săptămână?! Sau, dacă nu se poate... și pun capac mizeriei, curmându-mi viața...
— Ce te vor-bești acolo, domnule?! — se mi-nună dl primar mai domoșt...
— Și-am venit la țară — continuai eu, aprinzând înc'o țigară — să-ți propun o afaceri.
— Pauză și fum.
— Vagabonzi sunt înmormnănțați — bine-nțeles, dupăce mor! — pe chețuială primăriei, nu-i așa? — Da, pe chețuială primăriei, răspunde, părințele comunei, foarte nedumerit.
— Și cam la ce sumă se ridică totalul chețu-ilor pentru înmormnănțarea unui astfel de individ?
— Ce-ți pasă ditale?!
— Îmi pasă. La ce sumă?!
— Primarul îmi spuse o sumă considerabilă pentru s'arabia mea. Zămbii! S'ar fii putut trăi minunat cu banii aceia, un timp oțarare!
— Și-acum, să vedeți afacerea de care vă vorbeam! — îi spun. Dacă eu mi-ăș face seama, va trebui să mă înmormnătați pe chețuială primăriei, nu-i așa? Căci — repet — sunt singur cum și vagabond s'adea!

Primarul se revoltă din nou!
— Îsprăvești odată domnule!
— Păi dacă nu vrei să mă răspunzi! Așa e căs și înmormnătați pe chețuială comunei?
— Firește, dacă nu ai pe nimeni...
— Ei bine, eu consimt să trăesc, dacă-mi achitai suma pe care ar trebui să o chețuizi cu înmormnă-tarea unui vagabond de cl.!! Căci eu sunt vagabond de cl!!
— Primarul se clătină cași când i-ăș fi dat cu un par în cap! Apoi înmormnă, înclată pumnii, încrutată sprincenele... însfârși, avea toate "seamalmente" unu pe care ea își scos din s'arite! Și cepu să urle, din adâncul bojiilor!
— Domnule, ești nebun?! Afară! Afară!! AFARĂ!!

Urmă o scenă foarte tenebroasă! Mărturisesc, am o memorie ce nu șhipoacățe; însă nu-mi aduc aminte cum am ajuns în strada! Dar de ajuns, am ajuns! Și — desigur — foarte repede! Pe când un binevoitor mă scutura de pral — căci, pesemne, coborșem scările în diferite poziții! — mă pomenii zicând cu voce țare:
— Așa sunt o seamă de oameni: nervoși!... DELAVARONA

CRONICA DRAMATICĂ

Discuțiuni la masa de faliment

Farsa s'a sfârșit. Ca în omelele comedii de altădată, actorii și public se întreabă cine a fost mai naiv: autorul atitior bombe de efect, sau spectatorii? Farsa s'a sfârșit fără să lase mulțumiri, nici deoparte, nici de alta. Demisionând dala direcția "generală" e "teatrelor rouâne și minoritate" din Ardeal, dl Victor Eftimiu poate pleca liniștit: în urma sa nu lasă nici-un regret.

Amintirea acestei stăguni dezordonate, rușinoasă și înfrățurată, va dura însă. Recunoaștem totuși că nu dl Eftimiu poartă toată vina dezastrului. Postul director "general" a securadit numai neseriozitatea și lipsa de pricipere a ministrului tuturor artelor, care a încercat să facă un lucru peste puterile sale de înțelegere. D. Al. Lapedatu, însușind și ideea de a da Ardealul un teatru propriu, alimentat de centrul artistic de la Cluj, în-a știut să așeze temeinic bazele bugetare ale acestei complexități acțiuni și n'a fost instare să-și găsească un colaborator, care să-i înlocuiască nepri-ceptor.

De altcum actualul ministarat al dlui Al. Lapedatu e plin de dovezi pentru incapacitatea dsale în materie de arte. Avortul de la Cluj nu este un caz izolat. Celalalte teatre provinciale au avut aceeași soartă. La Craiova directorul Teatrului Național, dl Boțoiu, este eroul unui scabros scandal; la Chișinău, Teatrul Național pus sub conducerea unui ilustru necunoscut, dl Sachelarescu, merge ca vai de el; la Iași unele mă valoroase elemente ale personalității artistice se desmembrează; la Cernăuți, un năsdăvrn director de scenă modifiș și complică oțeră pe oțeră, printr'a-l moderniza. Și ca o încununare a acestei abandonade, dl Lapedatu acordă unui oțarare d. Gzaky din Sibiu monopoul teatrelor minoritate din Ardeal și Banat, lipsind statul de controlul, pe care ministerele artelor este dator să-l exercite asupra activității acestor teatre.

D. Victor Eftimiu, plecând, are această scuză și această măngiere.

Înțamptor, stăgunea dlui Victor Eftimiu lasă în masa falimentului declarat și un spectacol român, "Comedia Ieririșii" a lui Levreimov e teatru și încă teatru bun. Levreimov este un inovator cu mari resurse. Acest Pirandello al teatrului rus, ca mijloace de realizare, dar opus lui Pirandello în concepție, pune că-țuzele vechiului formalism scenic și își construște îndrăznit opera susținută de puternici piloți de talent. Spre deosebire de Pirandello, Levreimov cere teatru să fie teatru, adică să resfrăngă viața adevărată. Ideea pentru el este un auxiliari în subordine și o accepțiă înțru atât cât ea este și rămâne un atribut al vieții, dar nu esența ei.
"Comedia Ieririșii" dovedește mai mult decât orice lucrare a lui Levreimov, această concepție. Piesa e o carte de recomandare.

Interpretarea excelentă, într'un ansamblu fără nă notă discordanță, a prilejuit dnei Olimpia Bărsan și dlui Tălvăn două creațiuni inuabiliale.

În turneul "Escrocul sentimental" s'a jucat sub adevăratul titlu al piesei și cu mărturisirea autorului ei autentică, dl Victor Eftimiu. Să nu se creadă însă că această omorabila revenire se datoroște măsurărilor de conștință dl Victor Eftimiu nu se încurcă cu așa ceva. Revenind la vechitul titlu și arătându-se pe afiș ca autor al piesei, dsa a vrut să surprindă publicul din provincie avizat asupra valorii "Escrocului sentimental", cu un titlu relativ nou.
Rezultatu însă n'a fost mai bun și turneul s'a sistat înainte de terminarea itinerarului stabilit.

TEODOR MOLDOVANU

Notă. Acestaș palidă variantă a Miorjiei m'oi fost spusă de Ioana Butea, de 62 de ani, din com. Păncuș, jud. Mureș. Versiune acurate se clăin pe melodie de colindă în Păncuș.

TEODOR PODARIU

E faliment, sau nu e?

In chestia literaturii din Ardeal

Inchelim încă un an de muncă în plinul unei discuții, care e însuși temelul nostru de via. Cineva di-vulga mai dănezi, într'un ziar bucarestean, „sărăcia în manifestări literare a populației românești din această parte de țară”. Acesta înmă „norma”, evident că ea ne cuprindea și pe noi. Tăcă deci cine vrea și cîui îi convine să se ascundă după deget, zicându-și că da-că nu a fost numit, n'are de ce-l privi aprecierea a-cesta globală. Noi nu acceptăm catalogarea. Riposta noastră promită din numărul trecut al revistei n'a fost deloc întârziată. Avem astăzi o prefață, „Sărăcia în manifestări literare a populației românești din această parte de țară” nu mai este totală. Grabitorul cenzurii literare din Ardealul descoperă, într'un nou repetaj literar la „Universul”, două publicații literare la Oradea, „cari au creat o atmosferă literară mult mai sănătoasă și mult mai valoroasă decât cea de la Cluj”.

Deși în aparență s'ar părea că am pierdut bă-tălia și trebuie să ne punem cenzure pe cap, să ne fie îngăduit să fim fericiți. Și la aceasta avem dreptul din două motive. Mai întâi, simțim fericiți pentru contra-rii din Oradea, care au sesizat și au apucat să scrie pe-cieritorii dlui Olimpito Boitoș, și-au câștigat prefașoa-d-sale simpatice, salvând prestigiiul literar din Ardealul, iar în al doilea rând simțim fericiți că d. Boitoș arată mai multă bunăvoință față de literatura din Ardeal, ceea ce confirmă că avem dreptate, când nu acceptăm pesimismul d-sale din primul raportaj literar pu-blicat în „Universul”.

Rămâne totuși o nedumerire. Regăsim primele a-firmații globale ale dlui Boitoș asupra sărăciei li-terare din Ardeal în revista craioveană „Scrisul Românesc”, apărută înainte de rectificările făcute de a-celșă personaj în „Universul”. Avem deacele două cu-ri o a apreciere critică mai mult sau mai puțin gră-bi-tă, care se poate rectifica, ci ne isbim de o opinie, sinceră sau nu, care se manifestă larg. Articolul dlui Boitoș din „Scrisul Românesc” pare a fi un studiu, menit să îmbrățișeze întreaga mișcare culturală arde-lească, din trecut și de astăzi. Iar scrierile sale sînt severe și grave. Ardealul e în deficit de energie spi-rituale, iar literatura lui de orizont angu-linguist se balăncește încă în apa moartă a autritelor medio-critice burghize, afirmă d. Boitoș. E drept că dsa găs-este unele excepții de la această regulă pentru „As-tră” și „Societatea de Măine” și nu ne înmoin car- rezerve dsale sînt sincere și n'au niciun legătură cu fa-putul că d. Boitoș e secretarul unei secțiuni a Aste-ri și redactor al revistei dlui Clopotel.

Chestiunea e importantă și merită serioasă aten-ție și o mai bună discuție. Dar ne întrebăm: care e pă-rerea dlui Boitoș? De ce se avântă și oscilează? I se pare că a mers prea departe și căută o excepție sau da pur și simplu îndărăt.

Ce vrea să dovedească în definiția d. Boitoș? Că Ardealul literar nu s'a putut ridica peste mediocritate? Teoria nu rezistă. Chiar dsa semnaleză existența „Luceafărului”, ca o excepție e drept, dar nu o poate ocoli. Ori a pretinde trecutul mai mult decât a dat în sinteza literară a „Luceafărului” este a face paradă de pretenție literară, bruscând realitatea împrejurărilor istorice.

Sau poate dsa vrea să stabilizască falimentul li-teraturii contemporane ardelenești, pentru aceleași mo-tive de continuitate în mediocritas aurea? Atunci de ce descopere scrierilor, pe cari n-îi progresează? Pen-tru plăcerea de a ne face o vină că nu-i avem în co-loanele noastre, sau pentru că în adevăr e! semnaleză o viață literară proprie Ardealului, ceea mai mult decât mediocra? Și de ce admite publicații li-terare valoroase, după ce condamnă în bloc mișca-rea literară contemporană din Ardeal, în tîmci din pofta de a ne plasa pe noi în isola scării?

E necesar. D. Boitoș se sbate lamentabil în ne-hotărit și contradicție. Cele două raportaje literare din „Universul”, cari se neutralizează reciproc și articu-lul din „Scrisul Românesc”, par a-și avea un scop, dar nu-și pot afla un temeu. D. Boitoș are oroare de mediocrii, îl sufoacă ideea că ar putea fi confundat cu masa și vrea să se singularizeze. Meritoasă ambi-ție și un mare loc greșit în înțelegerea mediocrității nu e chiar așa de virtuos de dispunibilă față de publi-citatea și fără ea genialitatea este cu neputință. Să fu înțeles. Nu facem opologia mediocrității, ci stabilim un adevăr elementar, pe care pretențiozitatea unora îl nesocotește. În materie literară talentul e media, nu genialitatea și ni se pare oarecum ciudată preten-ția lui Boitoș de a condanna cu asprime tot ceea ce nu e egaleză pe Eminescu. Să se întoarcă d. Boitoș și să cerceteze cu atenție, și mai ales fără preocupare de astăzi și să avem convingerea că va găsi multe și lucruri prețioase în poezii minori și Ardealului, pe cari îi privește, nu știm de ce, de sus. Să stea d. Boitoș și să mediteză bine dacă nu din această litera-tură de talente medii s'au diferențiat respectabilele nume de istorie literară și au isbucit personalități literare, cu cari ne falim. De aici au pornit spre cen-trul de cultură al Capitalei, un George Cosbuc, un Ilarie Chendi, un Șt. O. Iosif, un Ion Gura, lășand să se scinteie născă Octavian Goga. Și dacă deaceo-le avem o excesiivă opoziție față de înțelegerea a-d-lui Boitoș nu găsea decât „prejudiciul hitărean” și „bocețe băhești” s'au ridicat atâtea personalități li-terare, de ce am fi nedrepti față de contemporani, cari fac apreciable eforturi de a păși în pas cu vremea, fără a rupe brusce trecutul?

In al doilea rând, greșită este a spus că d. Boi-toș, căci numai dreptul față de comuni nu e sufici-ent pentru o ascensie. Dsa n'a creat până acu-m nimic și n'a determinat un curent literar nou. Puri-când pe urmele lui Slavici, d. Boitoș n-ia dat o lu-crare, care dovedește meritorii însușiri de răbdare și orientare; dar de aici până la a-și câștiga dreptul să vorbească de sus, să dai sentințe fără motivație și să nesocotești munca nu mai puțin meritoasă a atător ta-lente, e o cale care nu se parcurge în salturi dăzo-rdonate, înmate și înapoi, la dreapta sau la stînga.

Mai mult încă. Insistența dsale de a se singu-lariza în viața literară a Ardealului și lipsa de temelu a atitudinii ce a adoptat, e suspicioasă. Superioritatea de hună consistență e îndăgătoare. D. Boitoș este ne-îndepătat: ori geniu, ori nimic. Și fiindcă d. Boitoș se pare că năzuiește spre ultimele critice literare, lu-crul pe care îl dorim din toată înimă, să ne fie per-mis ca din rușinea inferiorității noastre să-i amintim aceste vorbe ale lui Baudelaire, pe cari i le scriam după colecția românească de culegări și parodoxe a dlui Al. Stamatiou:

„Din fericie, răsăr din când în când repara-tori de nedreptăți: critici, amatori, oameni ciudați, cari afirmă că nu toată pictura e în Rafael, nici toată poezia în Racine, că poezii minori au multe pa-gini bune, trănice și fermecătoare, și că însfărșit oricât ai iubi frumusețea distastă, obișnuită din poezii și artiștii clasici, nu-ți este îngăduit să treci cu vederea frumusețea singulară, frumusețea creată de împrejurări și caracteristica vremurilor.”

Un critic literar elevat trebuie să fie un repara-tori de nedreptăți, așa cum spune Baudelaire, un cer-cetător și un acumulator de frumuseți risipite, nu un sgomotos cronic de glorie consacrate. Numai astfel criticul devine un factor literar util și nu un parazit.

De Boitoș învală a iubi pe poezii minori și de-prinde-le a le cinști cum se cuvine munca, dacă vrei să credem că ești ceea ce te chină să pari a fi.

D. I. CIUCU

Simfonie de seară

In zăbranc de mătăsoș.
Plînge isomna sură.
Credul toamnei mă apasă!..
Ca un plumb, greci, se lasă
Negura de seară.

Înstrăți pe tîrtoare
Dorm castanii în seară, —
Dar că s'polcandere, care
Picură pe tîrtoare —
Frunze — stropi de seară.

Nori vrășmași, pe'nîns de zare,
Se lovesc cu ură.
Plouă n'îr una, ploaie mare!..
Plîng acorduri funerare,
In cetatea sură.

G. ST. CAZACU DELARAST

Nu vrei să spui...

Nu vrei să spui
Că mă iubesti — și răzi...
Da, răzi de mine —
Și răsul tău e prefăcut.

Ce simți
Nu vrei să spui —
Și stai așa privind agale.
Te ascuzi
Șiemi fugi din cale —

Dar știu că te prefaci...

Ce ai de spus
Nu vrei să-mi spui.
Îngămi mereu
Un... „da”, un... „nu”
O știu... — așa e felul tău.

Ce ai — ce n'ai —
Nu vrei să ști
Ori ști și tăci.
Te joci cu mine
Și — crezi că nu înțeleg...

Ma'năcâni —
Nu vrei să spui —
Dar știu că te prefaci...

ION BANCIU

Literatura engleză

Opera lui Herbert George Wells, din care publi-căm în traducere povestirea ce urmează, nu poate fi în-țeleasă decât în lumina formației sale sufletești. Născut în 1866 la Bromley (Kent) într'un mediu de mic ne-gusturi unde și-a petrecut copilăria, face studii științifice la Londra și arele cursurile lui Huxley.

Debută în viața ca reporter, vulgarizator, zănist și apărător al socialismului labian. Face parte din So-cietatea Fabiană, de care se despart apoi ca să-i satirizeze spiritul strălucit în mai multe lucrări. Cu această pregătire, știința laudată de Wells va fi știința aplicată, poziți-vismul său va fi de căutare un remediu practic mai bun, psihologia va fi o satiră a monarhilor clasei mijlocii, iar glasul lui deseori glasul învătărilor.

La ficare pas al evoluției sale regăsim urma acestor origini. Începu prin romane științifice, cesi asigurări o legătură psihologică întreacă numai de aventurile lui Sherlock Holmes, în care Conan Doyle specula meste-meria lui Poe, ca să explice pe rând toate isbucirile fantastice științifice. Succesul Mașinii de explorat timpul (1895) îl face independent și-a îngădui de atunci să trăiască din tirajul operelor sale. Urmare ale romane științifice ca Războiul lumilor (1897), Primii oameni în lună (1901) Războiul aerian (1908).

Renunțând la acest tărâm, și-închină puterile cri-tice societății engleze, a instituiilor și politicii sale. Citez romanele sale și satirice: Dragostea și d. Le-wisham (1900), Kippes (1905), Tono-Bungay (1909), Ana Veronica (1909) Noul Machiavelli (1911) și Ca-sătorie (1912).

Dar, pe măsură ce-și lărga domeniul, Wells sim-țea nevoia unor afirmări religioase. După Antiparic-ula lui profetice (1901), Lecu învătărilor (1904) se sârșea cu o vizuire metafizică a nămolului, roapă a cerului”. Îm-pe precizările favorizând această evoluție logică, pozitivismul lui Wells ajunge la mesianismul umanitar din Ca-sătorie (1912) Dumnezeu regele nevăzut (1917) și Pla-căria veșnică (1919).

Wells și-a expus de mai multe ori teoria romanu-lui. Nu-l consideră ca operă artistică durabilă, ci ca zugrăvire a vremii de azi și crezut al viitorului, câmp de luptă, în care ideile se înfruntă. Stilul său, ton de conversație sau elocvență fără subtilități, face aceste con-flicte accesibile cititorilor. Știința însuși n'olosește de-cât ca auxiliari; Wells e un imaginativ, un improvizator, Lec uniașor și un Guillerul pus la punct pentru veacul XX. Opera sa e adesea un comentariu al actualității, o parodia politică ce ca Noul Machiavelli, sau o vizuire în marginea războiului ca dl. Britling nu se dă bătut.

Psihologia lui Wells, unora convențională, isbu-țește mai ales în mici negustori și vânzătoare de gră-vile. Eroul cesi place mai mult e un amestec de in-șiivă și învătări. Personajele mai reușite sînt cele prin-se din afară, prin humor. Zăgăzirea claselor constă la el într-o opunere sistematică a celor două civilizații brita-nice: Anglia arabică, pe care o băjuforește cu multă vervă, și Anglia modernă, al cărei deschilburul îl ne-dreptățește să prezică triumful ideilor sale. Wells a cer-ceat cu îndrăzneală problema legăturilor dintre sexe și a tratat-o fără ipocrie, ajungând la un idealism ne-precis.

Dar mai mult decât psiholog, Wells e sociolog și biograf. Dragostea și d. Lewisham, Kippes, Tono-Bungay și Ana Veronica sînt studii adânci ale vieții de toate zilele a claselor mijlocii: povestirea păstrează usurinea celor mai bune romane, satira se întemeiază pe observa-țiile amănunțite, iar realismul parterelor și al descrierilor se ascute printr'un humor specific ce nu înlătră simpa-ția. Nici un roman nu e însă mai caracteristic decât Casătorie: la suprafață gustose observații realiste, ceea mai jos însonianțele moralistului, iar în adînc fecul mistic.

Trăsătura cea mai simpatică la Wells e încrederea în om. Schița de istorie universală e un monument înalt al gloriei eroului pamăntesc. Băjuforind conveniile sociale ale epocii, mai ales înfășura de gentleman care le rezumă, Wells face opus supraumul, a cărui sursă o anunță și care ar fi un primar și superior testodată. Inteligența de specialist și pedagog, fără complexitate și rafinări inutile. Anticipările prevedeau e intensificare a producției, o multiplicare a confortului. De atunci, a ad-ăugai la acest program sumar misticismul aprins și vag, Siva lui singur reful de statuator al omniei, de caldăză spirituală în felul lui Maeterick. Partizan al in-ternaționalismului și al solidarității cosmice, Wells a ră-mas credincios pozitivismului evoluționist, ca să-l încu-ne în urma cu un teism sentimental.

Ceace se desprinde din opera lui, atât de străns legată cu epoca de azi, e o plădere puternică pentru natura și împingerea lătară deșelur arbitrar. Pînă pe rând, Wells a pus problemele capitale ale civilizației moderne, a denunțat brutal complexele eliei, a scudulii masele apatice și a fost astfel un trezior de conștiințe, un stim-ulent. Încetăzăr în progresul științific, a unit în opera sa ideia de democrație cu aceea de prevedere. Dar mai presus de toate, a privit neevoluic spre viitor: „Vir-tuții e copilul. Viitorul. Ce simțim care își decăz ser-vitori sau îndrăzitorii acestei realități?”

MARCEL ROMANESCU

Central University Library

Gînduri și oameni

H. G. WELLS

AUTORI, CĂRȚI ȘI REVISTE

Un Caragiale al Ardealului: Aurel P. Bănuț

Literatura noastră se resimte greu de influența meclului incoerent. E în noi ceea ce din atmosfera unui part orientat, cu viață infrigurată, cu sgonet mult, cu pofte violente, cu impetivitate de culori. La prima vedere pitorrețul acestei înfățișări incântă ochiul; dar în dosul de conștientă e o viață înecată, o deslănțuire brutală de instincte primitive, pe care psihicul slăbit al omului civilizat nu o poate suporta.

Literatură română trebuie să abdice necoerentă dela denumirea lui, dacă nu vrea să fie scos din rândul de cea multă simetrică care se strecoară printre noi, care se specialitate din a ciuguli-gras pe urma publicității, care seamănă și bun și rău tot ce i se face simpatic. Iar revistele care nu publică decât ceea ce se consacră după rețeta de mai sus, au orare de numele fără sgară, și de aceea dela un capăt la altul al filii publicitației literare schimbă mereu același și același 10-15 scriitori.

Un înfrânt de aceste moravuri literare de după război e d. Aurel P. Bănuț, care nu este deloc un început. Interpretet alături cu alții a „Luceafărului”, acum 25 de ani, d. Bănuț are înălțată o țară literară de răbăli valoare, pe care din nefericire puțini o mai cunosc astăzi. Demn și poate degustat, deși sărăc de cât deparcă pentru a face loc altor genii contestabile și numai sgară dărit de noia noastră din numărul trecut și-a îngădui să asă iarăși din tăcerea, în care s'a clausurat, tipănzându-ne câteva broșuri din Biblioteca „Umor și satiră din Ardeal” (Sighișoara, Str. Regel Ferdinand Nr. 56) pentru a se (vedere) și nu a încetat de a lucra.

Un volum o revădite. Descoperim, ca într-un colț de haină se monetă, un cinesc și un stăruitor demn al unei literatură de cea mai efectivă consistență artistică. Fără nicio exagerare, d. Bănuț intrucăzică o personalitate literară profund originală, care nu suferă nicio schimbare alătură de Caragiale. Aceleaș acuzări spore de pătrundere și aceeași cuprinzătoare putere de analiză găsim aici, în aceeași proză uitală, ca și în paginile nemuritoare ale mareleu incipient de moravuri dela sfârșitul secolului trecut. Cu și Caragiale, cu care se înfrude în gen, fără a se scuturi de năvălă de de-tăzărare artistică, tot așa de văzătoare, d. Bănuț e un moralist sincer și firesc. Satira

fină a scrierilor sale nu e decât un pretext, pentru a spune subtil lucruri cari sputez altfel devin neplăcute; humorul său cald și viu nu este decât o atitudine, față de devianțiile morale, adeseori sgarătoare, ale societății, în care trăiește. În paginile închinată amintirii lui Cârțan, ghiacim un emotiv reținut, care recurge la sprintelăne glumele, pentru a nu mărturisă cu hohote de lacrimi simfântul ce îl stăpânește. În „Lămurirea Ucenicilor”, sau în „Raportul doctinelui ambulanz în penziune Ierofieiu Cucu” despre activitatea Comitetului fetal din Durdeal și jur”, simțim aceeași simțare de sgară, dar motivată de cu totul alte sentimente. D. Bănuț nu se înfățășează în aceste două schițe reflexive culturii proaspăt aflate pe cele două ținuturi ale societății românești din Ardeal: deoparte munisticura rurală și industrială, de cealaltă parte așa zisa „intelectualitate”. Micile scăderi ale fragile noastre societăți, înțelășă în sens modern, sint susceptibile de corectare. De aceea d. Bănuț preferă ironia și satira, indigestelor lecțiuni doctorale, mai todeauna sgarătoare pe acest teren sensibil al moralii. „Poveștea unui imprumut” sințeză de o epocă încheiată în breva pagini de cel mai pur humor. Dar în înaltă propria a lui Onofru Măscu, înlocuit în spe” și apucăturile mai mult usuratece decât vinovate ale lui Pericle Popescu-Dâmbovitza, artist în orărnă și armonic, premiul I al Conserv. din București” nu e numai hazul unor situații nefricose, ci este oglindeș stări de spirit valabile necoerente. Să ne gândim numai la faptele, cari umplu viața noastră de la unie incoace, și să reținem paginile scrise de d. Bănuț acum 14 ani: inițuia artistului a premers vremurilor. „Eroii din Hinterland” se desvăluie în alti latăre a acestui latăre divers: causeria. Versul dui Bănuț se desfășără în toată înțelărea de sciencioatice, care o dansatoreșă abilită pe binău autovalorei vafței sale nemiloase. Și ca încheiere „Problema orfelanelor”. Nimenea n'a reușit să prindă în sinteza mentalitatei intelectualității românești din Ardeal, meru încelășă să tergiversare și să denaturare inițialele, mai bine decât d. Bănuț în aceste pagini de fină ironic și de subtilă satiră. „Problema orfelanelor” e o capodoperă în acest gen.

În remarcat aici numai câteva din titlurile, cari dau dreptul dui Bănuț să stea în fruntea zindarii ale literaturii noastre contemporane. Opera însăși risipă se cere încheiat în volum pentru a decide o epocă, dar nu și pentru a încheia o activitate literară. Talențu acestu rar nu este rețea și stea asăzi cu brațele încrucișate. Repetăm, mai cu seamă astăzi observația pătrinzătoare a dui Bănuț și chemă să se manifeste. Profeticele de după unie oia e un neprețut material literar și uman cel ce a pătrâș în înmăntăre slabămintul nostru din trecut. Va putea să înțelășă misterul slabămintul nostru de astăzi.

găosă a mareleu nostru savant, dispărut prea de timpuriu, ca d. I. Adrieșescu, colaborator lui Păvan și succesorul lui la conducerea muzeului de antichități din București. Într-un volum în care sgară în această broșură omagială evoluția omului de știință în aceste timpuri noi, și o lucrare de strictă biografie și bibliografie, pe care numai o spirit de disciplină științifică îl putea da. D. Adrieșescu și-a îndepăntat astfel nu numai o fabrică fată de memoria înainte-șășăului său, ci a făcut și un real serviciu cănzând la dispoziția posterității această conjuncție păună în vasta și strălucitoare opă a lui Vasile Păvan.

Al. T. Stamatiad: *Sufletii lui Baudelaire*, cugețări și parodie. — Ser. Salonul Literar, Adn. — 30 lei. Admirator al tuturor literatură pscă franceze, d. Al. Stamatiad, e însuși poet, nu se putea împăca cu gândul, „Les Fleurs du Mal”. Cercetând cu precizie volumele mai puțin cunoscute ale poetului, „Oeuvres Posthumes”, „L'Art Romanesque”, „Lettres” și „Les Paradis Artificiels”, dă a ales cu discernămint această culegere de cugețări și parodoxe, care dă contur personalității literare a lui Baudelaire. Lucrarea aceasta de sinteză, care compăctăză și înfrumuseță volumul de poeme în proză traduse din Charles Baudelaire, tot de d. Stamatiad acum 15 ani, aduce o neprețuită contribuție în literatura românească, alăf de sărăcă în traduceri de artă.

Mențiuni bibliografice

Puiu Șerban Călesescu: *Introducere la un mod de a fi*. — Tip. Scribul Românesc, Cluj. — Lei 20. O carte de impresii și auto-observări, care îndemnă la meditație și dovedește din partea autorului un mod original de a gândi.

Scribul Românesc (Anul I, No. 1, Craiova). — O bogată și mult promitătoare reviză, care apare sub conducerea cunoscutului critic D. Ionescu și colaborarea dlor I. Pillai, A. Agăbiciu, N. M. Condescu, Gib. I. Mihaescu, Ștefan Petrescu, Ion Dongoșoi, N. I. Herescu, I. Păunescu-Ulliu, Tudor Argeșu, Ol. Boies, Romul Molin, Em. Bucuț, C. Călescu, D. S. Chițiu. Remarcăm în articolele dui Tonescu, care alina îndrăzneț și cu mare apart de argumentație existența forficată și sporită a curentului sgarătorist astăzi.

O bogată și variată cronică dă revistei gratuite. *Flamura* (Anul V, No. 9-10) — Craiova) conținuă a face acelaș bun serviciu literaturii noastre, dând alături de valoroase contribuții literare originale semlate de dñii Radu Gyrg, Marcel Romanescu, I. Aureliar, N. Milcu,

C. P. Fieraru, Const. Jales, Mihail Băișoru și Adrian Păscu, ample și judicioase informații despre literaturile străine în studiile și recenzile dlor Al. Lipovicanu, V. Neagu, Barbu Brădescu, I. Jiteanu și St. Păloșanu.

Valoros studiu dui Radu Gyrg despre influența operei lui I. Nuceleca „O seamă de cuvinte” asupra literaturii noastre culte.

Desprindem din cronică apelul scriitorilor din Rusia sovietică cu adnotătele dui Lipovicanu, pe cari le subscriem în întregime. E semnificativ faptul că acest apel n'a apărut și, desigur, nu va apare, în așa zisa noastră presă democratică.

Transilvania (Anul 59, No. 10-11, Sibiu) oglindește în raportele citite în recenta adunare generală, activitatea „Astrei” în cursul anului 1927.

Falanga (Anul II, seria II, No. 29 București) reapare cu vechile cadre de redincioșii dui M. Dragomirescu. *Familia* (Seria II, Anul II, No. 10-11 Oradea) publică un valoros studiu asupra activității literare a lui Iosif Vulcan, datorit dui dr. C. Pavel. Cu deosebire frumoasă sint versurile dui George A. Petre din ciclul „Din cartea toamei”.

Junimea literară (Anul XVI, No. 8-9, Cernăuți) înmănuchează sub conducerea dui Leoa Morariu și direcțiunea dui I. Nistor (actualul ministru al lucrărilor publice) miscarea literară și culturală a Bucovinei, cu înșchirare și bărbăție față de tot ce e trist meschin, reclasmism de tarabă, iactanță grandiloventă și iefinătate gazdărească.

Ideea Europeană (Anul IX, No. 206, București) publică un articol îndrăzneț, semnat de d. Octav Guregiș Lecca, în care combate excesul postur de latinitate. Autorul însă căde în aceeași greșală, ca și cu ce se or să ne scoale latinu pur sânge. Pe câtă vreme unui susțin că leogianii lui Traian au ucis fără milă și fără curte pe toți masculii daci și, purtându-se cu oarecare gentileță față de femelele dace, năru zămislit pe noi, poporul românesc; d. Lecca susține că o țară latină nu există și deci că noi avem toate alorile pe țapina noastră geto-scișică, numai pe cea latină nu o avem.

D. Ion Bărbănt se răfătește cu d. Lovinescu pe chestia sincronismului, iar d. Barilășă suspănește sdrăvân pe d. Aderca în iurul „cazului Argeșu”.

Căminul nostru (Anul II, No. 12 Bacău) învoarează viața unui trist orășel de provincie cu o miscă literară și artistică. Revista publică versuri și proze semlate de G. Bacovia, G. Ionescu-Olt, A. Măndru, G. Cazacu-Delarast.

Păunimș (Anul II, No. 5 Suceava) dă o bună lecție, sub semnătura dui Leoa Morariu, dui Lucian Costin, despre cum trebuie practicat tololeul. Aprecierile dui Leoa Morariu îndreptășe o observație mai veche a noastră, că se face abuz de publicății folcloricești.

Buletinul comisiei istorice a României (vol. VI pe 1927) publică, sub semnătura dui prof. N. Iorga, preface însemnate preceteșii din Banat”, alătură de alte documente referitoare la Vălini, muntele, Botoșani, Vrancea și „Cronica lui Vavrin și Romanii”.

„Graiul Românesc” (Anul I, No. 10, București) publică un valoros studiu al dui prof. G. Vălsan despre „Dunărea de jos în viața poporului român”. Din cronica revistei, todeauna interesantă, desprindem însemnările despre numărul românilor din Banatul sârbesc, ca și cele despre viața bulgarilor din Banat.

Banatul (Anul II, No. 7-8, Timisoara) cu un material todeauna bogat, aduce o prețioasă contribuție literară și culturală în provincia, al cărei nume îl poartă. Prețioase evocările dui Ion Montani cu privire la cercul „Luceafărului”. D. Sever Bacu pledează pentru țara latină.

Adverbul Literar (Anul VIII, No. 36f, Bucu) aduce teșica dui Argeșu, promită și originală, în discuția sfârșită de volumul dui de versuri. E o spovedenie prețioasă, care va fi în acelaș timp și o surșină pentru admiratori, ca și pentru cei ce au combătut poziția dui Argeșu. Da trebuie citită și urmăriă, articolul acesta amănzând o întreagă serie.

„Întăreaș Romanescă” (Anul IV, No. 4, Cluj) publică un interesant document, referitor la modul cum s'a aplicat reforma agrară în țara Moșilor. Raportul e semlat de d. V. Bălesescu, procuror la Casașe, și desvăluie toată decăderea morală, care a prezidat la înfăptuirea acestui mare act de dreptate socială și națională, care a fost formă agrară.

Gândul nostru (Anul VI, No. 11, Iași) își învoarează cehabanele cu o interesantă discuție literară în contradicție. După articolul dui Ionescu, din numărul trecut, urmează acum articolul dui Măncăș: „T. Argeșu în fața judecării critice”.

În acelaș număr d. Costin Miciș rețifică estetismul dui Zanfopol.

Spectatorul (Anul I, No. 8, Cernăuți) este revista program a Teatrului Național condus de d. Ion Popa. Într-un articol despre Vladimir Pijemski, p. Gr. Nandis se afirmă un bun cunoscător al literaturii polone.

Realitatea (Anul I, No. 46) este o revistă ilustrată, care cu cât are mai multe ilustrații și mai puțin text, cu atât e mai bună.

„Gazeta Gazetarilor” (Anul I, No. 2, Cluj) este o publicație săptămânală editată de câțiva zărnăși ardelenzi sub patronajul Sindicatului Presei Române din Ardeal al Banat. Gazeta dă o largă atenție mișcății literare și culturale.

MANOLE AMPOIANU

